

Ez a nyelvpártoló szemlélet élénk hangot kap naplójában még a 80-as években is, bár a színészet mint önálló értékekkel rendelkező, a nyelvtől független művészet is rehabilitálódik. Minden évben közli a miskolci színház repertoárját, tagjainak névsorát, szerepkörükkel együtt, és a pesti vendégszínészek között is megtalálja az értékes egyéniségeket. Szépen méltatja például a Pestről a városba visszalátogató Latabár Kálmánt (II. 219.).

Magánéletéről sokkal kevesebbet tudunk meg, mint az a műfajból következnek. Személyes viszonylataiban is mintha a társadalmi szerepekhez való kötődés, a megfelelni akarás lenne az elsődleges. Úgy tűnik, már huszonévesen felmerül benne a publicitás valamilyen igénye. Lehet, hogy ez csupán a leszármazottakat feltételezi mint olvasókat, de lehetséges, hogy akár szélesebb közönséget is szem előtt tart. Az állandó visszautalások, összefoglalások mindenestre nagyfokú tudatossággal rendelkező naplóírókat mutatnak: apja életének összegzése annak halálakor, bizonyos születésnapjain a napló életkorának „pályafutásának” áttekintése stb. Emberi kapcsolataiban is a fiú, hitvesi, apai szeretet hagyományos értékei és verbális megnyilvánulásai érhetők tetten. Inkább az élmények lejegyzett volta ad információt rokonszenvesen szelíd, szerény és szeretetteljes alakjáról. Fiatalon veszíti el legjobb barátját, Telegdy Pált. Az ő halálának, temetésének és saját veszteségének leírása azonban messze túl emelkedik a hagyomány adta kereteken, és az őszinte fájdalom formálja egyedien felforrósodott hangú beszámolóvá.

Rejtőzködő, szemérmes szerzői háttérbe maradása miatt külön jelentőséget kap a napló után következő nekrológok közlése, amelyekben a társadalmi státuszának megfelelő visszaemlékezésből is kibontakozik egy valóságos emberi portré.

A napló igen nagy terjedelmű anyagában való tájékozódást majd a beígért névmutató fogja megkönnyíteni. Kár, hogy néhány olvasat esetében nem tudni, hogy az eredeti szöveg vagy a kiadó pontatlanságáról van-e szó. Egészében véve azonban a ma kevésbé megbecsült alaputatásnak, szövegkiadásnak egy fontos teljesít-

ményét tisztelhetjük a két vastkos kötetben. Szűcs Sámuel szerényen a háttérben maradt neves kortársai mögött. Ilyen szerényen húzódik meg a közreadó is majd azoknak a későbbi publikációknak az árnyékában, amelyek magától értetődő természetességgel fognak profitálni e szövegkiadásból.

CZIBULA KATALIN

Göröngyös úton. Kárász József-émlékkönyv. Összeáll., a bibliográfiát készítette KÖSZEGFALVI Ferenc. A szemelvények válogatásában közreműködött Ifj. KÁRÁSZ József. Hódmezővásárhely, 2004. 187 l.

Kárász József irodalmi munkássága a harmincas években indult és a népi írók mozgalmához kapcsolódik: pontosan szólva annak tisztántúli szárnyához, amelyet Sinka István és Szabó Pál neve fémjelez. A falusi szegénység sorából származva írásaival a parasztság életkörülményeit kívánta feltárni, egyben utat keresve a parasztsors megjavítására. Ifjúkorában a népi írók számos folyóiratának az előállításában segédkezett; hosszabb-rövidebb ideig részt vállalt a *Magyar Út*, a Kovács Imre irányította *Híd* (1937), illetve az *Egyedül Vagyunk* szerkesztéséből.

Első regényét, a *Tanyát* követően, 1939 és 1999 között közel húsz regénye és elbeszéléskötete látott napvilágot. Kárász József a népi mozgalom másodvonalába tartozott. Kristó Nagy István egyik levelének kifejezését használva „...ő sem tudta igazán kifutni pályáját, megalkotván a tehetségéhez és tisztességéhez méltó nagy (móriczi) művet... mert közben más lett az idő kívánsága”.

Az „idő kívánsága” többször szólt bele Kárász írói és emberi sorsába. Sárospatakon megkezdett teológiai tanulmányait nem tudja befejezni, mert „lázító írásai” miatt kizárják az ország összes teológiai akadémiájáról. Oklevelét csak „külföldön”, Kolozsvárott tudta megszerezni. Nem voltak könnyebb budapesti egyetemi évei sem, tanulmányait a pénzkereset kényszere miatt nem tudta befejezni. Az „idő kívánságára” kapta meg katonai behívóját is, amit nyugati hadifogság,

majd 1945 után itthon a politikai perek és az írói szilencium következtek. Sorsa csak 1958-tól nyugodott meg, amikor a Csongrád megyei könyvtár munkatársa lett. Mindennapi szakmai munkája mellett jutott ideje, hogy tető alá hozza korábbi szépirodalmi műveit és mindazt, amit újabban alkotott. 1996-ban bekövetkezett halála után még kéziratban maradt posztumusz regénye, a *Pirkad* is napvilágot látott.

Köszegfalvi Ferenc összeállította *Göröngyös úton* című Kárász József-életrajzi művelő emléket állít munkásságának. A gyűjteményt a szerzővel folytatott 1988-ban készült interjú nyitja, amely bepillantást nyújt az írói pálya fordulataira. A bevezetőt követő rész magát a szerzőt szólaltatja meg: a 18 éves érettségiző írását, aki osztálytársai kulturális érdektelenségét bírálja: „Szót kérek”, majd a „Két szál gally egy élet” elbeszélése következik, több elfeledett írással, köztük a fogságba esés és a hadifogság élményeit megelevenítő „Az én »Odisszeám«” illetve az „Írók a vádlottak padján” című, amely az 1937-ben létesült Márciusi Front írástudóiról szól. Külön kell szólni Kárász József helytörténeti vonatkozású cikkeiről, tanulmányairól: „A vásárhelyi szegfű útja”-ról és „A Kőfalért” címűről. Az előbbi Czeglédi Nagy Ferenc virágkísérleteiről, az utóbbi Hódmezővásárhely egyik megmenetett műemlékéről szól.

Az emlékkönyv következő fejezetében a róla szóló írásokat találjuk: Sinka István, Szabó Pál, Veres Péter kritikáit, visszaemlékezéseit; s ezt követően néhány neves irodalomtörténész Grezsa Ferenc és Szigeti Lajos Sándor méltatásait. A kötetet a szerkesztő Köszegfalvi Ferenc bibliográfiája zárja, amely 436 tételben sorakoztatja fel Kárász József saját műveit és a róla szóló különféle megnyilatkozásokat.

Kárász József munkásságát a kiadvány elején egy rövidített időrendi könyvészeti összesítés is bemutatja amely csak az önálló kiadványokat vette fel. A *Magyar Könyvszemle* olvasói számára külön érdeklődéssel bírhatnak e listában azok a könyvészeti jellegű tételek, amelyek részben egyes lapok repertóriumai, mint pl. a *Vásárhely Népé* (1944–1945), *Viharsaroké* (1953), részben pedig a koalíciós évek (1946–1949) hódmezővá-

sárhelyi sajtójának kumulált feltárása. A fő műve azonban a *Csongrád megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája (1843–1970)* amelyről 1974-ben a *Magyar Könyvszemle* is megemlékezett.

Köszegfalvi Ferenc példás szerkesztői munkájában részt vállalt ifj. Kárász József is. Az emlékkönyv alapján Kárász Józsefet nemcsak mint író, hanem mint bibliográfust is illik emlékeztünkben megörizni.

LAKATOS ÉVA

Rózsa, Mária: Deutschsprachige Presse in Ungarn 1850–1920. Bibliographie. 2. Teil: Zeitungen. In: *Berichte und Forschungen. Jahrbuch des Bundesinstitutes für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa*. München, 2003. Oldenburg Verlag, Band 11. (Sonderdruck), S. 59–141.

A Rózsa Mária által összeállított bibliográfia a Magyar Királyság területén 1850 és 1920 között megjelent német nyelvű politikai újságokat dolgozza fel. A vizsgálat tárgyát számos, hetente többször vagy naponta, sőt naponta kétszer megjelenő lapok képezik. A bibliográfia V. Busa Margit 1986-ban (BUSA V. Margit: *Magyar Sajtóbibliográfia 1705–1848*. Bp. OSZK, 1986.) kiadott azon vállalkozásának folytatásaként értendő, amely magába foglalja az 1705 és 1848 között megjelent magyar és „idegen” nyelvű kiadványokat is. Busa 1996-ban publikálta bibliográfiájának 2. részét (*Magyar Sajtóbibliográfia 1850–1867*. Bp. OSZK, 1996.) – ekkor Rózsa már dolgozott művén, amelynek időhatárait tudatosan – az előző munkához kapcsolódva – határozta meg. Busa második bibliográfiája az 1850 és 1867 közötti időszakot öleli fel, és így részlegesen fedi az új összefoglalást. Az időszak záróéve egybeesik a Trianoni Békeszerződés időpontjával, amely napjainkig meghatározó mérföldkönek számít az ország fejlődésében minden magyar tudományos kutatásnál. A szerződés értelmében – az első világháború következményeként – Magyarországnak le kellett mondania egykori területének kétharmadáról